

10 NAJVÄČŠÍCH MÝTOV

O NAŠOM ČLENSTVE V NATO

Obsah

1.	NATO nie je prežitok z čias Studenej vojny	4
2.	Slovensko neposiela 2 % HDP do „rozpočtu NATO“	6
3.	Členstvo v NATO nepodkopáva našu suverenitu	8
4.	Slovensko má vplyv na rozhodovanie NATO	10
5.	Slovensko by nemalo vystúpiť z NATO a byť neutrálnym mostom medzi Východom a Západom	12
6.	Predsunutá prítomnosť NATO v Pobaltí nie je provokácia Ruska	14
7.	NATO nevidí Rusko ako nepriateľa	16
8.	NATO nedalo prísľub Rusku, že sa nebude rozširovať	18
9.	NATO nie je teroristická organizácia	20
10.	NATO neobvinilo Rusko z porušenia zmluvy INF, aby začalo preteky v zbrojení	22

Úvod

Dnes žijeme v dobe, kedy má prakticky každý neobmedzený prístup k informáciám. Jediné, čo k tomu potrebuje je smartfón, či počítač s pripojením na internet. Táto doba je charakteristická tým, že sa mení spôsob, akým získavame informácie o dianí doma aj vo svete. Prestávame čítať noviny, či pozerat televízne správy a stále väčšia skupina ľudí využíva internet a sociálne siete ako svoj hlavný zdroj informácií. Hoci nám sociálne siete umožňujú udržiavať kontakt s našimi blízkymi na druhom konci sveta, predstavujú aj riziko. Sú totiž ideálnym nástrojom na šírenie dezinformácií, konšpiračných teórií, či vyslovených klamstiev. Práve tento fakt využívajú rôzni štátni a neštátni aktéri, ktorí majú nekalé úmysly.

Aj na Slovensku sa v online priestore odohráva informačná vojna. Výsledkom je, že v spoločnosti narastajú nezhody a väčšina ľudí dnes už ani nevie, či chce byť súčasťou Európskej únie alebo NATO, a s kým vlastne chceme sedieť pri rokovacích stoloch.

Jedným z najčastejších terčov rôznych dezinformátorov a konšpirátorov je naše členstvo v NATO. Výsledkom ich aktivít je, že podpora nášho členstva v NATO je najnižšia v regióne strednej a východnej Európy.

Slovenský inštitút pre bezpečnostnú politiku sa preto rozhodol zozbierať desať najčastejších mýtov, ktoré sa o NATO a našom členstvom v aliancii šíria. Tieto mýty vyvraciam a konfrontujem s realitou. Naším cieľom je takto prispieť jasnými a ľahko overiteľnými faktami do debaty o našom členstve v NATO. Týmto chceme napomôcť k lepšej informovanosti občanov Slovenska o organizácii, ktorá garantuje svojim členom mier stabilitu a prosperitu už viac ako sedemdesiat rokov. Taktiež chceme aspoň čiastočne prispieť k lepšej odolnosti slovenskej spoločnosti voči dezinformáciám.

Naše poďakovanie patrí Sekcii verejnej diplomacie NATO, ktorá podporila vznik tejto publikácie.

NATO NIE JE PREŽITOK Z ČIAS STUDENEJ VOJNY

Takmer okamžite s ukončením Studenej vojny sa objavili hlasy za zánik Severoatlantickej aliancie ako prežitku minulých čias. Tieto úvahy ešte zosilneli po tom, ako sa signatári Varšavskej zmluvy z bývalého východného bloku Európy v roku 1991 dohodli na jej rozpustení. Spolu so zánikom Varšavskej zmluvy vraj malo zaniknúť aj NATO. Aj preto, že Rusko sa ako nástupnícky štát po Sovietskom zväze stalo z nepriateľa partnerom a na prvý pohľad tak ďalšia existencia NATO stratila zmysel.

V prvom rade, právo rozpustiť alianciu majú iba jej členské štáty. V prípade Varšavskej zmluvy sa jej členovia zhodli, že už nechcú udržiavať spojenectvo, ktoré sa v priebehu rokov ukázalo ako umelé, postavené predovšetkým na predpokladoch existencie silného hegemóna riadiaceho ostatné nedemokratické režimy klubu. V NATO nič také nenastalo, najmä pre podstatne odlišné dôvody jeho vytvorenia, ako aj princípy fungovania. Aliancia bola od svojho vzniku skupinou demokratických štátov, ktoré do nej vstupovali dobrovoľne a bez nátlaku v reakcii na túžbu vyhnúť sa opakovaniu zverstiev druhej svetovej vojny. Po skončení Studenej vojny členské štáty síce vnímali zmenu parametrov bezpečnostnej situácie v Európe a jej okolí, nechceli sa však vzdať dáždnika svojej bezpečnosti, ktorú nespájali výlučne s existenciou či neexistenciou Sovietskeho zväzu. NATO chápali ako projekt voči širšiemu spektru hrozieb a potenciálnych situácií, ktoré ukončením Studenej vojny zďaleka nezanikli. To sa aj potvrdilo v nasledujúcich rokoch.

NATO sa počas nasledujúcich takmer 30 rokov zapojila do celého radu aktivít s cieľom obmedzenia či ukončenia násilia a následného udržania mieru. V 90. rokoch sa tak stalo v Bosne a Hercegovine, kde v roku 1995 prebralo stabilizačnú misiu pôvodne vedenú OSN, pričom v tejto úlohe pretrvalo až do roku 2004. V roku 2003 prebralo kontrolu nad medzinárodnou stabilizačnou a

asistenčnou misiou v Afganistane (ISAF), ktorá vznikla v reakcii na teroristické útoky 11. septembra 2001 v New Yorku a Washingtone. V krajine pôsobí dodnes, v súčasnosti pod zmeneným mandátom a názvom misie Resolute Support (RSM). NATO je dlhodobo prítomné aj v Kosove v rámci operácie KFOR a zasahovalo aj v Líbyi (2011), hoci táto akcia vyvolala mnohé kritické názory. Aliancia tiež viedla námornú operáciu v Červenom mori, Adenskom zálive a Indickom oceáne proti pirátom ohrozujúcim medzinárodnú lodnú dopravu, zasahovala pri zemetrasení v Pakistane a po rozpútaní vojny v Sýrii poskytla protiraketovú ochranu Turecku. Od roku 2001 majú niektoré aliančné štáty rozmiestnené svoje plavidlá v Stredozemnom mori, pôvodne v rámci protiteroristickej operácie Active Endeavour, ktorá sa v roku 2016 transformovala na širšiu námornú bezpečnostnú operáciu Sea Guardian. Od roku 2017, v nadväznosti na udalosti na Kryme a východnej Ukrajine, rozmiestnilo dodatočné odstrašujúce jednotky v rámci tzv. rozšírenej predsunutej vojenskej prítomnosti v krajinách Pobaltia a v Poľsku, ale tiež posilnilo svoju prítomnosť v Rumunsku a Čiernom mori. Aliancia tiež pomáha pri budovaní obranných kapacít niektorých krajín Blízkeho východu a severnej Afriky. Azda najviditeľnejšia je v Iraku, kde pomáha najmä pri výcviku a mentoringu miestnych bezpečnostných síl. NATO, teda v súčasnosti plní podstatne širšie úlohy, ako len zabezpečovanie priamej obrany vlastných členov. Je to oveľa viac, ako si ktokoľvek v roku 1990 vedel predstaviť.

Napokon, nemožno opomenúť aj politiku rozširovania a partnerstva s potenciálnymi budúcimi členmi, ktoré sa stali jedným z nástrojov demokratizácie štátov bývalého východného bloku. Tieto procesy viedli k vytvoreniu bezprecedentne veľkého priestoru mieru, slobody a stability na európskom kontinente. Vďaka NATO došlo v týchto štátoch k zásadným reformám bezpečnostného sektora, vrátane budovania bezpečnostnej a obrannej infraštruktúry a inštitúcií či posilnenia kompetentného ľudského kapitálu. Od roku 1990 vďaka tomu vstúpilo do aliancie 14 nových štátov (po zarátaní zatiaľ posledného Severného Macedónska), čím sa počet členov zvýšil na súčasných 30. Zdá sa, že tento vývoj nateraz nekončí, hoci prijatie nového člena je časovo náročné a vyžaduje značné úsilie všetkých zainteresovaných strán. Najväčšie očakávania majú v tomto ohľade Gruzínci, ale v dlhodobejšom výhľade sa uvažuje aj o Ukrajine, Srbsku či Bosne a Hercegovine.

SLOVENSKO NEPOSIELA **2 % HDP** DO "ROZPOČTU NATO"

Finančné investície do obrany Slovenska sú veľmi obľúbenou oblasťou kritikov NATO. Tí najradikálnejší tvrdia, že miňanie peňazí na Ozbrojené sily SR je zbytočné a nemá žiadny zmysel. Tí racionálnejší si naopak uvedomujú, že existencia štátu bez armády je predsa len dosť riskantná, pretože tým by Slovensko prišlo nielen o základný nástroj proti akejkoľvek hrozbe, ale aj občania by prišli o pomoc vojakov pri množstve krízových situácií. Preto argument tejto skupiny je založený na tom, že Slovensko míňa na svoju armádu priveľa. A navyše, že vynakladá prostriedky nie na seba, ale posiela tieto peniaze kamsi do NATO, čo teda pre SR znamená takmer čistú stratu.

V prvom rade treba uviesť, že investície do obrany (merané zvyčajne v percentách HDP) sú investíciami do vlastných ozbrojených síl, pretože neexistuje nič ako „spojenecké ozbrojené sily“ a „obranný rozpočet NATO“. Sila NATO je založená na súbore ozbrojených síl jednotlivých členských štátov a ich jednotlivých rozpočtov. Hoci je pravdou, že aj NATO ako organizácia disponuje istým spoločným balíkom peňazí na svoju prevádzku a niektoré spoločné aktivity, jeho výška je len zlomkom oproti celkovým obranným výdavkom všetkých členských štátov dokopy. Pre lepšie pochopenie, členské štáty NATO dnes vynakladajú na obranu vyše 900 miliárd eur, kým tzv. spoločný rozpočet NATO vytvorený z proporčných príspevkov spojencov tvorí len cca 1,8 mld. eur (príspevok SR doň pritom tvorí len 0,4784 %, čiže cca 8,6 mil. eur). Z civilnej časti spoločného rozpočtu je zabezpečovaná činnosť a prevádzka Medzinárodného štábu NATO a personálne výdavky jeho pracovníkov (cca 256,5 mil. eur). Z jeho vojenskej časti (cca 1,5508 mld. eur) sú zase platené výdavky Medzinárodného vojenského štábu, strategických veliteľstiev, systému rýchlej výstrahy a kontroly, ale aj spoločne financované časti operácií a misií aliancie.

Ak sa vrátíme k národným investíciám na obranu, druhou otázkou pre kritikov ostáva ich výška. Odporcovia tvrdia, že výdavky na armádu by sme nemali zvyšovať, lebo to ide na úkor životne dô-

ležitých odvetví ako je školstvo, zdravotníctvo či sociálne veci. Zároveň, že tieto peniaze idú vlastne zbrojárskym firmám, pričom pri súčasnom tempe rastu výdavkov na zbrojenie aj tak nemáme šancu držať krok s priemyselne rozvinutým svetom. Toto je však trochu skreslený pohľad. Obrana a bezpečnosť patria k základným parametrom každého štátu a predpokladom rozvoja akejkoľvek inej oblasti. Výška výdavkov na obranu je tak nielen ukazovateľom stupňa kvality Ozbrojených síl SR, ale aj zodpovednosti krajiny spolupodieľať sa na odstrašení aliancie a potenciálnej kolektívnej obrane spojencov. V roku 2006 bolo ministrami obrany NATO dohodnuté, že členské štáty budú vynakladať na svoju obranu minimálne 2 % svojho HDP. Toto usmernenie vychádzalo z odporúčaní aliančných plánovačov, ktorí posúdili toto číslo ako relatívne optimálne pre adekvátny rozvoj ozbrojených síl akéhokoľvek spojeneckého štátu. Je však aj symbolickým indikátorom politickej vôle prispievať k vzájomnej solidarite, na ktorej je fungovanie NATO založené.

Pred vyše desaťročím začal na Slovensku zápas s prepadom rozpočtu na obranu, keď došlo k jeho poklesu o vyše štvrtinu. Kým v roku 2009 tvorili obranné výdavky SR 1,5 % HDP, o rok neskôr to už bolo niečo menej ako 1,3 % a o dva roky 1,1 %. V rokoch 2013-2014 klesli dokonca pod 1 %, čo bolo najmenej od vstupu do NATO. Výsledkom dlhodobého nedostatočného financovania sa stal katastrofálny stav a koniec životnosti prakticky celého spektra vojenskej techniky: stíhačiek, helikoptér, dopravných lietadiel, tankov, obrnených vozidiel, ručných zbraní či radarov.

Ruská anexia Krymu ako aj vojna na Ukrajine však v mnohých krajinách, vrátane Slovenska, viedli k zastaveniu negatívnych rozpočtových trendov a k postupnému rastu obranného rozpočtu. Výraznejší skok však nastal až v roku 2019, kedy Slovensko vynaložilo na obranu 1,74 % (1,59 mld. eur). Na rok 2020 je plánovaných 1,65 % (1,61 mld. eur), pričom postupne do roku 2024, v súlade so záväzkom spojencov z roku 2014 zo samitu vo Walese, by mala SR dosiahnuť požadované 2 %. Bez ohľadu na to, či sa tak skutočne stane, je dôležité, aby sme k budovaniu vojenských spôsobilostí v systéme kolektívnej obrany aliancie prispievali primerane k našej veľkosti a sile ekonomiky. Je tiež podstatné, aby boli peniaze investované transparentne, účelne a efektívne. V opačnom prípade ani adekvátna výška tohto čísla nezaručí optimálny rozvoj slovenských obranných kapacít.

3

ČLENSTVO V NATO NEPODKOPÁVA NAŠU SUVERENITU

Spoločne s postojom, že Slovensko, podobne ako ďalšie malé štáty, nemá v NATO žiadne slovo, sa stal veľmi obľúbeným i názor, že členstvo v tejto aliancii vlastne podkopáva národnú suverenitu štátov. Inými slovami, že vstupom do NATO strácajú štáty vplyv na rozhodovanie o sebe a organizácia si žije vlastným životom riadeným úradníkmi v jej bruselskej centrále. Alebo v horšom prípade, že celé dianie v NATO riadi len niekoľko veľkých štátov. Vďaka tomu sú krajiny ako Slovensko umelo vtáňované do ozbrojených konfliktov, hoci o to nemajú skutočný záujem.

V argumentácii proti tomuto skreslenému postoju sa treba vrátiť k základnému princípu fungovania aliancie, ktorým je dobrovoľnosť. To znamená, že štáty sa dobrovoľne rozhodujú o vstupe, ale dobrovoľne sa môžu rozhodnúť aj o teoretickom vystúpení. Záujem Slovenska o členstvo bol deklarovaný už v inauguračných dokumentoch pri vzniku republiky v roku 1993. Zároveň všetky vlády od roku 1994 až po vstup v roku 2004 si členstvo v NATO stanovili ako jednu zo svojich najdôležitejších priorít. Po pozvaní SR zo samitu v Prahe v roku 2002 na prístupové rokovania a ich úspešnom ukončení musela rozhodnutie o vstupe schváliť v marci 2003 vláda a následne o mesiac neskôr aj Národná rada SR. Zo 136 prítomných poslancov hlasovalo za až 124, proti bolo 11 poslancov Komunistickej strany Slovenska a jeden poslanec za stranu Smer nehlasoval. Rozhodnutie o vstupe do NATO bolo teda suverénne, nikto nás do neho netlačil ani nepresviedčal.

Rovnako to platí o každom jednom rozhodnutí, ktoré v aliancii vznikne. V súlade s princípom konsenzu musí byť vždy výsledkom kompromisu a súhlasu všetkých. Či už ide o pozvanie nového člena, začatie novej operácie alebo misie, alebo o vznik novej iniciatívy. To však nemusí znamenať, že všetky členské štáty sa automaticky do všetkých iniciatív či operácií aj musia zapojiť. V Afganistane dnes napríklad ako prispievatelia do misie Rozhodná podpora chýbajú Francúzsko či Kanada. V operácii KFOR sa zase nezúčastňuje až 10 spojencov, medzi inými aj Slovensko. Alebo námorné

operácie sú výlučnou záležitosťou štátov s námorným vojskom, hoci môžu v tomto ohľade existovať aj nejaké výnimky.

Taktiež to neznamená, že všetky rozhodnutia prichádzajú výlučne na základe iniciatívy Spojených štátov, čo je značne rozšírený názor medzi mnohými odporcami aliancie. Je pravdou, že USA ako najväčší a vojensky najsilnejší spojenec hrajú vedúcu úlohu pri vzniku mnohých návrhov ďalšieho pôsobenia NATO. To je pomerne pochopiteľné, ak vezmeme do úvahy, že ich rozpočet tvorí 70 % rozpočtu všetkých členov a ich vojenské spôsobilosti prevyšujú spôsobilosti akéhokoľvek iného spojenca. V tomto duchu sa snažia svoju váhu využiť aj iné väčšie štáty, či už Francúzsko, Veľká Británia, alebo Turecko. Na druhej strane však platí, že nie všetko, čo Američania navrhnu, aj získa všeobecnú podporu. Dobrým a všeobecne známym príkladom je zásah proti Saddámovi Husajnovi v Iraku, v ktorom NATO ako celok nehralo žiadnu úlohu. Zároveň aj návrhy iných štátov môžu často získať spoločnú podporu. Príkladom z nedávnej minulosti je rozhodnutie o vzniku predsunutej rozšírenej prítomnosti v Pobaltí, ktorú presadili práve štáty regiónu, významne podporované Poľskom.

Napokon, zachovanie národnej suverenity každého člena vyplýva aj zo samotného charakteru NATO. Ide o medzivládnu organizáciu, v ktorej nedochádza, na rozdiel napríklad od Európskej únie, k odovzdávaniu časti suverenity na spoločné inštitúcie. Bruselské orgány aliancie, či už Medzinárodný štáb, alebo Medzinárodný vojenský štáb (ale aj ďalšie), sú riadené a formované výlučne na základe dohody členských štátov. Pôsobia v podstate ako akési sekretariáty, ktoré poskytujú servis spoločným rozhodnutiam Severoatlantickej rady a zabezpečujú činnosť a implementáciu jej rozhodnutí medzi jednotlivými stretnutiami. Pritom platí, že všetky rozhodnutia rady majú rovnakú váhu a platnosť, bez ohľadu na postavenie jednotlivých zástupcov. Tým je potvrdený základný predpoklad Zmluvy o NATO (tzv. Washingtonskej zmluvy), že každý členský štát berie na seba po vstupe do aliancie zodpovednosť, ako a aj benefity, ktoré z nej vyplývajú.

4

SLOVENSKO MÁ VPLYV NA ROZHODOVANIE NATO

Vykresľovanie Slovenska ako malej krajiny bez vplyvu v medzinárodnej politike patrí k jednej z najobľúbenejších praktík odporcov členstva v medzinárodných organizáciách. Dvojnásobne sa to týka členstva SR v NATO, kde podľa týchto názorov hrá Slovensko (a spolu s ním aj niekoľko ďalších menších štátov) „druhé husle“ bez vážnejšieho dopadu na rozhodovanie organizácie. Podľa tohto naratívu NATO ovládajú najmä Američania, prípadne spolu s nimi niekoľko väčších európskych štátov. Ostatní sú len takpovediac do počtu a plnia rozkazy či želania iných.

Toto tvrdenie má však s realitou pramálo spoločného. Hlavným politickým rozhodovacím orgánom v NATO je Severoatlantická rada (NAC), v ktorej má každý členský štát jedno miesto a jeden hlas. Priebežne sa stretáva na úrovni veľvyslancov, v tomto formáte však prebiehajú aj stretnutia na úrovni ministrov (obransy a zahraničných vecí) a hláv štátov a vlád počas samitov. Akékoľvek rozhodnutie je prijaté len vtedy, ak o ňom existuje konsenzus všetkých členov. V prípade, že čo len jediná krajina odmietne s daným návrhom súhlasiť, rozhodnutie nemôže byť prijaté. Rovnaký mechanizmus, kombinujúci potrebu konsenzu a súčasne právo veta, platí aj pri rokovaniach v iných formátoch, či už sú to nižšie pracovné úrovne politických výborov, alebo stretnutia vojenských predstaviteľov členských štátov. Konsenzus je teda základným princípom, na ktorom je aliancia postavená od svojho založenia. Mušketerske heslo „jeden za všetkých, všetci za jedného“ má preto v NATO opodstatnenie nielen z hľadiska spoločnej obrany, ale aj z hľadiska tvorby rozhodnutí.

Z toho vyplýva, že váha krajiny a jeho hlasu v organizácii nie je zďaleka v súlade s veľkosťou štátu, počtom obyvateľov alebo výškou jeho výdavkov na obranu. Najviditeľnejšie je to v prípade USA, ktorých výdavky v súčasnosti tvoria až 70 % výdavkov všetkých členských štátov aliancie. Napriek tomu majú Američania v NATO rovnaký hlas ako aj Slovensko, ktorého podiel všetkých výdavkov

tvoril v roku 2019 len 0,17 %. Ale rovnaký aj ako napríklad Veľká Británia, dlhodobo druhá v poradí výšky obranného rozpočtu, ktorej podiel tvoril v tomto ukazovateli 5,84 %.

Pochopiteľne, princíp konsenzu má aj svoju tienistú stránku. Tou je často zdĺhavé hľadanie kompromisu, keďže členské štáty majú nezriedka rozličné záujmy a pozície. Do rozhodovacieho procesu preto, samozrejme, vstupuje aj presvedčanie, argumentovanie či lobing. Bez ohľadu na to však často niektorý zo štátov nie je ochotný ustúpiť zo svojej pozície, a to aj za cenu, že nejaká aktivita NATO ostane vďaka tomu zablokovaná alebo nezrealizovaná. História aliancie si takých prípadov pamätá nespočetné množstvo. V roku 2003 sa napríklad USA spoločne s Veľkou Britániou pokúsili presadiť, aby sa vojenská operácia v Iraku stala operáciou NATO. Narazili však na nesúhlas Francúzska (ale aj niektorých ďalších) a zásah proti režimu Saddáma Husajna tak napokon realizovala len „aliancia ochotných“ bez toho, aby v nej NATO ako celok hralo akúkoľvek úlohu.

Oveľa čerstvejší je nedávny prípad vstupu Severného Macedónska. Členské štáty síce súhlasili s týmto krokom už v roku 2008 na samite v Bukurešti, ich súhlas bol však len podmienený, keďže susedné Grécko ho blokovalo pre odmietanie oficiálneho pomenovania krajiny. Spor o meno sa podarilo prelomiť až dohodou oboch štátov v júni 2018, čo odblokovalo podpis protokolu o vstupe Severného Macedónska o necelý rok neskôr.

Historicky, občasné ťažkosti s hľadaním konsenzu viedli aj k opakovaným úvahám o inovovaní tohto princípu. Uvažovalo sa najmä o tom, že na nižšej pracovnej úrovni by mohli byť rozhodnutia uskutočňované nejakou formou väčšiny, alebo aspoň potrebou väčšej blokovacej menšiny. Najst však správnu rovnováhu medzi urýchlením vnútorných procesov a zároveň nepodkopením základných princípov, na ktorých NATO stojí, sa však nikdy nepodarilo. Preto táto i všetky podobné myšlienky doteraz ostali len teoretickým cvičením bez širšej politickej podpory.

5

SLOVENSKO BY NEMALO VYSTÚPIŤ Z NATO

A BYŤ NEUTRÁLNYM MOSTOM MEDZI VÝCHODOM A ZÁPADOM

Geografické umiestnenie, ale aj niektoré historické súvislosti nášho vývoja, viedli k rozšíreniu mýtu o tom, že Slovensku by bolo najlepšie mimo akejkoľvek vojenskej aliancie. Táto neutrálna pozícia by mala automaticky viesť k zachovaniu mieru, ako aj vyhýbaniu sa negatívnym vplyvom všetkých medzinárodných kríz či konfliktov. Zástancovia tejto teórie si pomáhajú argumentom o mníchovskej zrade veľmocí voči Československu v roku 1938 a presvedčením, že rovnako ako vtedy, aj v súčasnosti by nás naši spojenci obetovali v prospech vlastných záujmov a nechali napas svojmu osudu.

Dobrym príkladom pre zástancov neutrality je Švajčiarsko, ktorého vzor by sme podľa nich mali nasledovať. V tomto ohľade je ale dôležité pripomenúť, že Švajčiari majú vojenskú neutralitu garantovanú od čias parížskeho mieru z roku 1815 po napoleonských vojnách. A napriek tomu, že v tejto pozícii zotrvali v podstate až dodnes, aj v ich prípade nebolo zachovanie neutrality vôbec jednoduché a nevyhli sa komplikovaným obdobiam. Napríklad počas 2. svetovej vojny v reakcii na Hitlerove plány o svoje obsadenie museli mobilizovať až 850 000 vojakov a ich územie bolo viackrát narušené oboma bojujúcimi stranami. Oblúbenými príkladmi sú aj Fínsko, Švédsko či Rakúsko. Prvé dva zo spomenutých štátov sa však napriek tomu, že formálne nie sú členmi NATO, veľmi výraznou mierou zapájajú do aliančných aktivít, vrátane účasti na vojenských cvičeniach či v operáciách a misiách. Hoci sa z vnútropolitických dôvodov zatiaľ členmi NATO nestali, podľa mnohých ukazovateľov sa správajú tak, akoby nimi skutočne boli. Rakúsko síce podobné ambície nemá, nijako ho to však nezbujuje zodpovednosti za vlastnú obranu a investície do svojich ozbrojených síl. Všetky tri štáty napriek svojmu statusu míňajú na svoju obranu miliardy eur, v roku 2019 to bolo v prípade Švédska viac ako 5,5 miliardy (1,2 % HDP), Fínska vyše 3 miliardy (1,3 % HDP) a Rakúska takmer 2,5 miliardy (0,6 % HDP). Vo všetkých prípadoch pritom dôjde v roku 2020

k zvýšeniu. Platí to aj o spomínanom Švajčiarsku, ktoré v roku 2019 minulo na obranu takmer 5 miliárd eur.

V tejto súvislosti sa medzi odporcami NATO udomácnil argument o Slovensku ako moste medzi Východom a Západom. Vychádza z presvedčenia, že musíme mať blízko k obom častiam Európy či sveta, k čomu nás predurčuje predovšetkým výhodná geografická poloha. Videnie Slovenska ako mostu sa rozšírilo v 90. rokoch minulého storočia počas vlád Vladimíra Mečiara. Vychádzalo to z odmietania vtedajšieho politického smerovania SR západnými krajinami a utiekania sa vtedajšej vládnej moci na jediný možný smer, a to na Rusko. V skutočnosti nikto neuvažoval o Slovensku ako o nejakom sprostredkovateľovi a krajina sa stala nepodstatnou „čiernou dierou“ v Európe, v ktorej dochádzalo k rozkladu demokratických pravidiel a bezprecedentnému rozkrádaniu štátnych prostriedkov. Znovuobjavená úvaha o spájaní Západu a Východu je preto chimérou a fantáziou niektorých jedincov, ktorá nemá žiadny reálny základ. V prvom rade by nám dnes neutralitu nebol nikto schopný garantovať, tak ako ju nemala garantovanú ani Ukrajina a ani množstvo iných štátov pred ňou, ktoré sa stali obeťami mocenských chýtok niektorých mocností. Neplatí teda, že by neutralita, alebo lepšie povedané postavenie mimo nejakej vojenskej aliancie, automaticky zaručovalo mier či vyhnutie sa konfliktom a krízam. Príklad Ukrajiny je veľmi čerstvý a máme ho rovno za východnou hranicou. Po druhé, neutralita by nám, naopak, vzala ochranný dáždnik spojenectva so západnými mocnosťami, zvýšila našu zraniteľnosť a opäť nás vystavila vplyvu Moskvy. A napokon po tretie, neutralita by si vyžiadala rozsiahle investície do ozbrojených síl, ktoré by sa už v niektorých aspektoch nemohli spoliehať na zdieľané kapacity a spôsobilosti NATO, ako je tomu dnes. Preto žonglovať s pojmom neutrality či stredoeurópskeho mostu je v dnešnom bezpečnostnom prostredí nielen nezodpovedné, ale priam nebezpečné.

6

PREDSUNUTÁ PRÍTOMNOSŤ NATO V POBALTÍ NIE JE PROVOKÁCIA RUSKA

Na samite NATO vo Varšave v roku 2016 sa spojenci dohodli, že v rámci posilňovania odstrašenia a svojich obranných spôsobilostí rozšíria aliančnú vojenskú prítomnosť vo svojich východných regiónoch o predsunuté jednotky. Tie nadviažu na opatrenia na uistenie spojencov (assurance measures), ktoré boli vo viacerých krokoch postupne realizované v nadväznosti na anexiu Krymu a zvyšku Ukrajiny v roku 2014.

Rozšírená predsunutá vojenská prítomnosť (Enhanced Forward Presence) NATO je obranná, primeraná a v súlade s medzinárodnými záväzkami. Reprezentuje významný záväzok spojencov a je hmatateľným potvrdením princípu článku 5 Severoatlantickej zmluvy. Táto rozšírená aliančná prítomnosť na východe NATO sa od začiatku roku 2017 tvorila vo forme štyroch multinárodných práporov umiestnených v štyroch krajinách, pričom každý z nich zastrešuje jedna vedúca krajina a prispievajú do nich ďalší spojenci na dobrovoľnej a udržateľnej báze.

Kanada vedie prápor v Lotyšsku, Nemecko v Litve, Spojené kráľovstvo v Estónsku a Spojené štáty v Poľsku. Do estónskeho práporu so sídlom v meste Tapa a v celkovom počte približne 1 130 vojakov prispievajú okrem Britov aj Francúzi, Dáni a Islandania. Lotyšský prápor o sile cca 1 500 vojakov, umiestnený v Adaži, pozostáva okrem Kanadanov aj z vojakov Albánska, Česka, Talianska, Čiernej Hory, Poľska, Slovenska, Slovinska a Španielska. Do práporu v Litve so sídlom v Rukle vysielajú svoje jednotky okrem Nemcov aj Belgičania, Česi, Islandania, Holanďania a Nóri, spolu približne 1 250 vojakov. V Poľsku je prápor umiestnený v meste Orzysz a k jeho celkovému počtu cca 1 200 vojakov prispievajú okrem USA aj Chorvátsko, Rumunsko a Spojené kráľovstvo.

Opakovane sa v niektorých kruhoch objavujú názory, že NATO rozmiestnením dodatočných vojsk na svojom východe agresívne provokuje Rusko. Podľa niektorých sa dokonca týmto pripravuje na

Rusko zaútočiť, preto sa nemožno čudovať, že Moskva na to musí adekvátne reagovať. Pochopte, ide nielen o skreslený, ale o zámerne upravený pohľad na historickú a logickú súvislosť udalostí, ale aj faktický stav situácie v tejto oblasti.

Kľúčové je pripomenúť si skutočnosti, ktoré k vytvoreniu eFP viedli. Ako je uvedené vyššie, išlo o reakciu na nelegálnu a silovú anexiu časti Ukrajiny, teda suverénneho a nezávislého štátu. NATO sa síce mohlo nečinne prizerať, ako si Rusko postupne po Moldavsku a Gruzínsku v rozpore s medzinárodným právom zobralo aj kus Ukrajiny, to by však muselo žiť s pocitom, že jedného dňa sa to môže stať aj niektorému z členských štátov aliancie v jeho susedstve. Preto sa rozhodlo zareagovať tak, aby odstrašilo Moskvu od podobného konania voči svojmu územi, avšak, aby zároveň nevyvolávalo zbytočné obavy o svojom útoku na Rusko.

Aj priemerne zdatný pozorovateľ vojenského umenia totiž uzná, že útočiť s približne 5 000 vojakmi proti vojenskej presile na druhej strane, nedáva vôbec žiadny zmysel. Na západnej hranici Ruska dnes v rámci tzv. západného dištriktu ruskej armády pôsobí spolu približne 80 000 vojakov bojových jednotiek pozemných síl, ktoré sú schopné pomerne rýchleho presunu do oblasti západného pohraničia krajiny. Naproti tomu, aj keď k práporom eFP prirátame ďalšie americké sily v Poľsku a sily litovskej, lotyšskej a estónskej armády, podiel voči ruským jednotkám schopným rýchlej reakcie bude menej ako polovičný (približne 32 000 vojakov). Podobná je situácia v prípade vojenskej techniky, kde by prevaha v prvých týždňoch konfliktu bola podľa jednotlivých zbraňových systémov 5- až 10-násobná. To, samozrejme, zďaleka neznamená celkovú vojenskú prevahu Ruska nad NATO, ale indikuje to jasne nevyrovnané kapacity v priestore pohraničia medzi Pobaltím a Ruskom v prípade úvodných týždňov regionálneho konfliktu. Rusko sa túto skutočnosť snaží opakovane deklarovať aj svojimi rozsiahlymi vojenskými cvičeniami vo svojej západnej časti. Zatiaľ posledným z nich bolo rusko-bieloruské cvičenie Zapad v septembri 2017, do ktorého sa podľa umiernených odhadov zapojilo minimálne 45 000 vojakov.

Z toho vyplýva, že eFP nemôže byť provokačnou aktivitou NATO voči Rusku, keďže má značne obmedzený vojenský význam i potenciálne využitie. Je však veľmi dôležitým symbolom aliančnej solidarity a odstrašenia, ktoré deklaruje pripravenosť NATO reagovať na akékoľvek hrozby použitia sily proti územi ktoréhokoľvek svojho člena.

NATO NEVIDÍ RUSKO AKO NEPRIATEĽA

Vzťah s Ruskom je od konca Studenej vojny azda najsledovanejším vzťahom NATO s tretím štátom. Nie je to príliš prekvapujúce, keďže Rusko sa stalo následníckym štátom Sovietskeho zväzu, dovtedy hlavného nepriateľa aliancie. V súčasnosti je spolupráca oboch strán veľmi obmedzená a na vysokej politickej úrovni vzájomná diskusia už niekoľko rokov prakticky neexistuje. To vytvára mylný dojem, že Rusko je pre NATO nepriateľom a bolo tomu tak okamžite od rozpadu Sovietskeho zväzu.

Tvrdenie o Rusku ako o nepriateľovi aliancie však vychádza skôr zo subjektívnych pocitov súčasnosti ako z poznania reálií vývoja vzájomného vzťahu oboch strán za uplynulých približne 30 rokov. Tie totiž spočiatku dokonca obsahovali úvahy o Rusku ako potenciálnom budúcom členovi aliancie. Hoci išlo v danom čase o trochu nadnesené myšlienky, predsa len vyjadrovali atmosféru, v ktorom spolupráca NATO a Ruska dlhé roky prebiehala.

Už na londýnskom samite v júli 1990 ponúklo NATO Sovietskemu zväzu dialóg namiesto konfrontácie. Bolo to ešte v čase, kedy rozpad ZSSR nebol zďaleka dokonaný, no už vtedy bolo jasné, že podmienkou budúcej stability v Európe je vzájomné zblížovanie bývalých strategických rivalov. Počas nasledujúcich rokov aliancia podporovala dialóg a spoluprácu s inými štátmi vytváraním nových platforiem, Partnerstva pre mier (PfP) a Euroatlantickej partnerskej rady (EAPC), otvorených celej Európe, vrátane Ruska. V roku 1997 podpísali NATO a Rusko Zakladajúci akt o vzájomných vzťahoch, spolupráci a bezpečnosti, vytvárajúc Stálu spoločnú radu NATO-Rusko. V roku 2002 úroveň vzťahu pozdvihli založením Rady NATO-Rusko (NRC). Svoj záväzok voči Zakladajúcemu aktu opätovne potvrdili na samitoch NRC v Ríme v roku 2002 a v Lisabone v roku 2010. Od založenia Rady pracovali NATO a Rusko spoločne na množstve problémov, čo sa prejavilo napríklad na koordinovanom postupe v Afganistane po teroristických útokoch na New York a Washington

v septembri 2001. Čo je najpodstatnejšie, žiadnemu inému partnerovi nebol ponúknutý porovnateľný vzťah ani podobný komplexný inštitucionálny rámec. Dokonca Spojené štáty, ktoré sú pokladané za hlavného strojcu myšlienky Ruska ako hrozby či nepriateľa pre NATO, sa pod vedením vtedajšieho prezidenta Baracka Obamu v roku 2009 rozhodli pre politiku tzv. „resetu“ a odsun významnej časti svojich vojsk z Európy, čo mala byť ukážka úprimného záujmu vylepšenia vzájomných vzťahov oboch veľmocí.

Po prijatí siedmich nových členov (vrátane troch pobaltských republík) v marci 2004 a podpise Individuálnych partnerských akčných plánov s Gruzínskom a Ukrajinou ten istý rok, sa však dovtedy zmierlivý tón moskovských lídrov voči NATO výrazne zostril. Aliancia bola zo strany Ruska označovaná za hrozbu, ktorá sa nebezpečne približuje k ruským hraniciam, čo oficiálne po prvýkrát potvrdil aj ruský prezident Putin vo svojej správe o stave krajiny v roku 2007. Ku kvalite vzájomných vzťahov neprispela ani vojna Ruska s Gruzínskom a obsadenie častí jeho územia v roku 2008, ako aj najskôr formálne vypovedanie a neskôr v roku 2015 aj zastavenie plnenia povinností Moskvy vyplývajúcich zo Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe, ktorá patrí od roku 1990 k základným mechanizmom vojenskej kontroly v regióne. Napriek tomu sa až do roku 2014 darilo oboj stranám udržiavať síce citlivé, ale predsa len partnerstvo. A to vrátane základných formátov pre vzájomný politický, ale aj vojensko-technický dialóg.

Situácia sa výrazne zmenila po udalostiach na východnej Ukrajine a anexii Krymu v roku 2014, na čo NATO zareagovalo zastavením stretnutí Rady NATO-Rusko na najvyššej politickej úrovni a obmedzením akejkoľvek praktickej spolupráce. Hoci odvtedy sa pomery medzi alianciou a Ruskom čiastočne stabilizovali a diskusia prebieha aspoň na úrovni veľvyslancov a najvyšších vojenských predstaviteľov, vo vzájomných vzťahoch pretrváva naďalej značná nedôvera. Moskva pokladá najmä posilňovanie východnej hranice NATO za nelegitímne vojenské ohrozenie, na ktoré musí adekvátne reagovať. Zabúda však na skutočnosť, že zvyšovanie vojenských kapacít NATO v tomto regióne je reakciou na agresívne konanie Ruska voči Ukrajine, ako aj požiadavku štátov, ktorých sa to týka. Rovnako tak akékoľvek úvahy o rozšírenie aliancie smerom na východ, či už o Ukrajinu ako aj Gruzínsko, pokladá Rusko za ohrozenie svojich strategických záujmov.

Napriek tomu, že ide o komplikovanú situáciu, naďalej platí, že žiadny štát NATO nemá záujem na vojenskej konfrontácii s Ruskom. Všetky kľúčové dokumenty aliancie za uplynulé roky týkajúce sa Ruska síce deklarujú potrebu zvyšovania odstrašenia, jedným dychom však spomínajú aj nevyhnutnosť udržiavania vzájomného dialógu. Jeho kvalita však bude závisieť od ochoty i reálnych krokov oboch strán. I keď nateraz ostáva obmedzená, štáty NATO veria, že v budúcnosti dôjde k pozitívnej zmene.

8

NATO NEDALO PRÍSLŮB RUSKU, ŽE SA NEBUDE ROZŠIROVAŤ

Rozširovanie NATO sa stalo jedným z hlavných procesov, ktorými NATO prešlo po skončení Studenej vojny. Podľa kritikov je rast počtu členov aliancie vďaka vstupu nových štátov zo strednej a východnej Európy porušením sľubu, ktorý NATO údajne dalo Rusku po rozpade bipolárneho usporiadania Európy. Vtedajšie diskusie a vyjadrenia na jednej strane medzi ministrami zahraničných vecí USA a Nemecka Jamesom Bakerom a Hansom-Dietrichom Genscherom a nemeckým kancelárom Helmutom Kohlom a na strane druhej sovietskym lídrom Michailom Gorbačovom a jeho ministrom zahraničných vecí Eduardom Ševarnadzem v Kremli 7. až 10. februára 1990, boli neskôr odporcami rozširovania NATO interpretované ako potvrdenie, že aliancia Rusko v tejto otázke jednoducho podviedla a nedodržala svoje slovo.

Kritickým bodom celej debaty je súhlas ministra Bakera s požiadavkou ministra Ševarnadzeho, aby jurisdikcia aliancie nebola po unifikácii Nemecka zavedená aj v štátoch východnej Európy. Avšak Baker neskôr argumentoval, že všetky stanoviská prezentované na rokovaníach v Kremli boli spojené výlučne s budúcnosťou Nemecka. Teda v skutočnosti hovoril o východe Nemecka, nie o všetkých štátoch na východ od neho. Ševarnadze neskôr potvrdil, že žiadne ubezpečenia o tom, že NATO sa neposunie za svoje pôvodné hranice, sovietskemu vedeniu v roku 1990 poskytnuté neboli. Priznáva, že diskusia o rozšírení aliancie by v tom čase bola veľmi predčasná. Dokonca i rozpad Varšavskej zmluvy bol v tej chvíli ešte čosi nepredstaviteľné. Slová sovietskeho ministra potvrdzuje aj celkový kontext politického vývoja začiatkom 90. rokov, pretože potenciálny koniec Varšavského paktu bol spomenutý až v neskorú jar roku 1990 vtedajším maďarským premiérom Józsefom Antalom a debata o možnosti vstupu do NATO niektorými krajinami začala dokonca ešte neskôr.

Inými slovami, hoci kritici rozširovania NATO považujú diskusiu o Nemecku v roku 1990 ako potvrdenie toho, že NATO neprijme nových členov z regiónu východnej Európy, podľa archívnych doku-

mentov neexistovala žiadna zmienka o iných štátoch bývalého sovietskeho bloku. Nemeckí lídri nemohli sľúbiť čokoľvek tak v mene celého Západu, ako aj v mene štátov z Východu. Preto tvrdenia o tom, že NATO porušilo svoje vlastné záväzky o nerozširovaní na Východ, ktoré sa objavili nedávno po anexii Krymu a v súvislosti s expanziou na západný Balkán či južný Kaukaz, sú nepravdivé.

Napriek tomu sa od toho momentu živila debata o tom, či je Rusko pre alianciu partnerom, rivalom, alebo nepriateľom. Ruský prezident Putin v roku 2003 deklaroval, že si nevie predstaviť vlastnú krajinu v izolácii od Európy, preto je pre neho ťažké vizualizovať si NATO ako nepriateľa. Zároveň v odpovedi na otázku o potenciálnom vstupe Ruska do aliancie potvrdil, že nevidí dôvody, prečo by sa tak nemohlo stať. Avšak len pod tou podmienkou, že ruské postoje musia byť brané ako rovnocenné. Bohužiaľ, nateraz Rusko ostáva nielen členstvom, ale aj dobrým partnerským vzťahom s NATO pomerne vzdialené. Udalosti na Ukrajine spôsobili utlmenie politických vzťahov oboch strán a vzájomná diskusia je obmedzená len na niekoľko tém riešených maximálne pri debate na úrovni veľvyslancov.

Myšlienka rozširovania pritom naďalej ostáva pre Rusko neprijateľná, čo sa dvojnásobne týka bývalých krajín Sovietskeho zväzu. Už vstup Litvy, Lotyšska a Estónska v roku 2004 bol z pohľadu Moskvy výrazným zásahom do usporiadania postkomunistickej Európy. Všetky tri štáty boli v minulosti súčasťou ZSSR, čo ruské vedenie vnímalo obzvlášť citlivo. Podobne senzitívne je v súčasnosti voči ambíciám Ukrajiny a Gruzínska, ktoré dostali v roku 2008 na samite v Bukurešti od NATO prísľub, že sa raz stanú členmi. Ale rovnako negatívne vníma Rusko i partnerskú politiku aliancie smerom ku krajinám západného Balkánu.

Prijatie nového člena je však od založenia organizácie, v súlade s článkom 10 Severoatlantickej zmluvy, výlučnou záležitosťou aliancie a pozvaného štátu. A to bez ohľadu na jeho geografické umiestnenie. Žiadna tretia strana v tomto procese nemôže byť ani brzdou, ale ani urýchľovačom. Bolo tomu tak pri všetkých doterajších fázach rozšírenia, a to tak počas, ako aj po ukončení Studenej vojny. To však nemusí automaticky znamenať, že NATO má byť v týchto snahách netransparentné, alebo ich pred ostatnými štátmi skrývať. Naopak, otvorená diskusia na túto tému môže pomôcť stabilite vzťahov v celej Európe.

9

NATO NIE JE TERORISTICKÁ ORGANIZÁCIA

Najzarytejší odporcovia NATO nespochybujú len jednotlivé aspekty fungovania organizácie, akými sú napríklad operácie, vzťahy s Ruskom či úroveň zbrojenia, ale spochybujú alianciu ako celok. Dokonca hovoria, že NATO je najväčšia kriminálna či teroristická organizácia, ktorá viedla a stále vedie zločinné aktivity v mnohých krajinách sveta. NATO údajne dobýva či okupuje slobodné štáty a kamufluje kriminálne činy, ktoré v nich pácha.

Reakcia na takýto typ tvrdení môže mať dve roviny. Prvá je čisto technická, s poukázaním na definíciu terorizmu a teroristických organizácií. Ich činnosť je vo všeobecnosti zameraná na šírenie strachu prostredníctvom opakovaných násilných akcií. Tie sa primárne sústredia na civilné ciele, nerešpektujú pravidlá medzinárodného práva, sú nepredvídateľné a nedá sa na ne zväčša nijako pripraviť. Naproti tomu NATO nekoná samovoľne. Reaguje na požiadavky konkrétnych krajín, či už zvnútra aliance, ako v prípade vojenského posilnenia Pobaltia, alebo zvonku, ako je tomu napríklad v prípade výcvikovej misie Iraku. Akákoľvek vojenská akcia si vyžaduje súlad s medzinárodným právom, teda najmä s Chartou OSN alebo mandátom Bezpečnostnej rady OSN. Použitie sily zo strany aliance, spôsoby vedenia boja a princípy ochrany obetí konfliktu sú zároveň rámcované Haagskymi dohovormi a Ženevskými konvenciami, teda základnými princípmi tzv. vojnového práva.

V tomto kontexte sa obľúbeným terčom kritikov stala operácia NATO v Kosove na jar 1999. Išlo o jedinú akciu aliance, ktorá začala bez mandátu OSN. Aj toto tvrdenie je však mierne zjednodušujúce. Operácia v Kosove bola totiž spustená po viac ako roku rozsiahlych mierových rokovaní pod záštitou OSN a Kontaktnej skupiny, ktorej členom bola aj Ruská federácia. Bezpečnostná rada OSN počas rokovaní viackrát upozornila na narastajúci počet utečencov, porušovanie ľudských práv a zabíjanie civilistov. Operácia reagovala na tisícky mŕtvych kosovských Albáncov a desiatitisíce utečencov z Kosova. Bola teda reakciou na značnú humanitárnu krízu, ktorá v povojnových dejinách

Európy nemala obdobu. Kým samotný zásah zameraný na zastavenie zločinov vtedajšej srbskej vlády skutočne nebol odobrený v Bezpečnostnej rade, následná mierová operácia KFOR vznikla už základe jej mandátu č. 1244. Za jej prijatie hlasovala v júni 1999 aj Ruská federácia.

Druhá rovina argumentácie proti tvrdeniu o NATO ako teroristickej organizácii má svoj základ v samotných princípoch fungovania aliancie. Rozhodovanie o každej aktivite, operácii či misii je konsenzuálne a v podstate značne predvídateľné. Konanie NATO je sprevádzané vysokou mierou informovanosti a transparentnosti, teda niečím, čo teroristické organizácie nikdy nebudú aplikovať. Zároveň je založené na ochrane ľudských životov, či už ide o pomoc pri živelných katastrofách (ako v Pakistane v roku 2005), alebo o boj proti terorizmu, do ktorého sa NATO zapojilo v uplynulých desaťročiach opakovane a veľmi intenzívne, napríklad v Stredozemnom mori. Samozrejme, vojenské akcie prinášajú aj obeť a škody na majetku. Na rozdiel od teroristických útokov to však nie je cieľ, ale negatívny sprievodný jav, ktorému sa, bohužiaľ, nedá vždy úplne vyhnúť.

Čo je však najpodstatnejšie, NATO prináša mnohým krajinám konkrétnu pomoc pri budovaní ich bezpečnostných či iných zložiek štátu. Takto pomáha celému radu partnerských krajín, tak vo forme vzdelávania a poradenstva, výcviku personálu, ako aj priamou logistickou podporou. NATO takto asistuje napríklad Gruzínsku, Iraku, Jordánsku, Tunisku či Moldavsku. Rovnako tak poskytuje záujemcom priestor pre spoločné cvičenia alebo zdieľanie poznatkov formou vzdelávacích kurzov či workshopov. Cestou svojich kontaktných ambasad podporuje informovanosť v niektorých krajinách o svojich cieľoch, aktivitách či cvičeniach. Čiže všetko to, čo by ste mali čakať od modernej politicko-vojenskej aliancie. A nič také, čo by ste čakali od teroristickej organizácie.

10

NATO NEOBVINILO RUSKO Z PORUŠENIA **ZMLUVY INF,** ABY ZAČALO PRETEKY V ZBROJENÍ

Spojené štáty v auguste 2019 odstúpili od Medzinárodnej dohody o jadrových zbraniach blízkeho a stredného doletu (INF), ktorú podpísali v roku 1987 s bývalým Sovietskym zväzom. Za toto rozhodnutie sa postavilo aj NATO, ktoré sa už mesiace predtým netajilo názorom, že porušovanie zmluvy zo strany Ruska nemôže zostať bez následkov. Nešlo teda o náhodu, ale len o vyústenie dlhšieho procesu, kedy plnenie zmluvy zostávalo len na papieri. Podľa kritikov však NATO a USA obviňujú Rusko bezdôvodne a vypovedanie zmluvy im vyhovuje, lebo chcú v jeho okolí rozmiestniť nové zbrane, ktorými ho chcú ohrozovať.

Spomínaná zmluva patrila desaťročia k jednej z kľúčových zmlúv euroatlantickej bezpečnosti. Zakazuje Spojeným štátom a Rusku vlastniť pozemné balistické rakety a strely s plochou dráhou letu s rozmedzím od 500 do 5 500 km s cieľom zníženia rizika jadrovej vojny. V prvých rokoch tejto historickej zmluvy obidve strany spolu zničili takmer 2 700 rakiet, čím sa eliminovala celá trieda zbraní.

Rusko sa však vedome rozhodlo túto zmluvu porušiť. Roky rozmiestňovalo v kontinentálnej Európe rakety stredného doletu, ktoré sú mobilné, dajú sa ľahko ukryť a sú schopné zasiahnuť ciele aj v krajinách Severoatlantickej aliancie s obmedzeným časom varovania. Opakované výzvy na nápravu členov NATO však Moskva ignorovala. Aj preto bolo iba otázkou času, kedy samotná zmluva o jadrových zbraniach stredného rozsahu stroskotá úplne. Odstúpenie od zmluvy však nevzniklo zo dňa na deň. Podozrenia USA na jej porušovanie zo strany Ruska sa po prvýkrát objavilo už v roku 2013. Washington sa síce odvtedy na diplomatickej úrovni snažil primäť Moskvu k návratu k dodržiavaniu zmluvy, no nestalo sa tak. Namiesto toho sa Rusko rozhodlo klamať o existencii nepovolenej rakety a zároveň pokračovalo v jej výrobe, testovaní a nakoniec aj v jej rozmiestňovaní.

Začiatkom februára 2019 tak USA Rusku oznámili svoje rozhodnutie pozastaviť vykonávanie zmluvy v súlade čl. 15, čo znamenalo, že ak nepríde k náprave stavu do 6 mesiacov, odstúpiť od zmluvy ako

takej. Alianční spojenci USA v tomto kroku naplno podporili a vyjadrili to aj vo viacerých spoločných vyhláseniach. NATO nechcelo v prechodnom čase ostať pasívne, ale rozhodlo sa taktiež vplývať na ruské rozhodnutie, či už komunikovaním jasných posolstiev, alebo aktívnejšími vojenskými cvičeniami. Rusko však na tieto výzvy naďalej nereagovalo, naopak, pokračovalo v rozmiestňovaní inkriminovaných rakiet SSC-8 (známe aj pod označením 9M729). Navyše, ruské porušenie Zmluvy o INF nie je jediným porušením kontroly zbraní. Porušuje tiež svoje záväzky vyplývajúce z Dohovoru o chemických zbraniach, Zmluvy o konvenčných ozbrojených silách v Európe a Zmluvy o otvorenom nebi.

Napriek tomu, že zmluva o INF už v podstate od začiatku augusta 2019 neplatí, keďže Rusko ju v reakcii na americké konanie recipročne taktiež formálne vypovedalo, NATO nemá záujem o preteky v zbrojení. Naďalej sa cíti viazané medzinárodnými záväzkami kontroly zbraní a odzbrojovania. Zároveň nijakým spôsobom nezneužilo a ani neplánuje zneužiť situáciu na rozmiestňovanie nových zbraní či zo zeme odpaľovaných rakiet. Postavenie sa za rozhodnutie USA zároveň nebolo len aktom solidarity bez adekvátnych informácií. Naopak, predchádzali mu dlhé diskusie najmä na úrovni ministrov zahraničných vecí, obrany a veľvyslancov NATO a výmeny explicitných informácií o porušovaní zmluvy. Rovnako tak opakované výzvy Rusku, aby poskytlo vierohodné dôkazy o jej dodržiavaní, naposledy približne mesiac pred jej vypovedaním. Keďže sa tak nestalo, režim kontroly zbrojenia ostáva nateraz výrazne oslabený. To však neznamená, že sa k jeho posilneniu nedá pri dostatočnej vôli zainteresovaných strán opätovne vrátiť.

**SLOVAK SECURITY POLICY INSTITUTE
SLOVENSKÝ INŠTITÚT PRE BEZPEČNOSTNÚ POLITIKU**

Na Vřšku 8
811 01 Bratislava
(+421) (0) 2 431 915 92
info@slovaksecurity.org

ISBN 978-80-973171-5-7
EAN 9788097317157

Publikácia bola spracovaná v marci 2020 a bola vydaná s finančnou podporou NATO PDD.
©Slovak Security Policy Institute, marec 2020. Všetky práva vyhradené. Obsah tejto publikácie sa nesmie kopírovať, distribuovať, upravovať ani poskytovať tretím stranám bez uvedenia vydavateľa.